

מחווון לבדיקת מבחן פנימי בספרות 12 שני"ל

מועד קיץ תשפ"א

הוראות לנבחן :

א. משך הבחינה : שעתיים.

ב. מבנה השאלון :

בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון – שירה. יש לענות על שתי שאלות מפרק זה. פרק חובה.

פרק שני -דרמה מודרנית.

יש לענות על שאלה אחת מפרק זה.

או

פרק שלישי – ספרי קריאה. יש לענות על שאלה אחת מפרק זה.

ג. מפתח הערכה :

פרק השירה - 25 נקודות לכל שאלה \times 2 סה"כ 50 נקודות לפרק.

פרק הדרמה או פרק ספר הקריאה – 50 נקודות לשאלה.

סה"כ – 100 נקודות

פרק ראשון : שירה

הנחיות : זהו פרק חובה. ענה/עני על שתיים מהשאלות 1-3

קרא/קראי את השיר שלפניך וענה/עני על השאלה שאחריו.

סלימה את דומעת / אמירה הס

סלימה את דומעת שם עדין ליד הפריז'יידר עם בלוק הקרח על
העיניים שלי
זה היה בצרף הפח
שום קוסם מארץ עוצו לי לאן לרוץ לא בא
ממסמרת נפשי שלא תפרח
עמדתי לידך סלימה ולילה במעברה חלף מעלינו כמו צל כבד
יש יללות שזכרון קקטוסים מעקצים בלשון ובגוף
כי אכלתי מפרי דעת הצבר
הו ריח נרקיסים משבר
מושך רגלי ליד לרוץ עמוק בתוך בצת נחל קישון
וזרים בידיו -
ריצת בקר חלומה אל לע הבצות המרהיב
הקיצתני אל בקר שכלו שכר ושעת בין שמשות אדירה
חפנה אל תוכיה ילדה קלת גוף נושמת נוף
פרוש לכל גולה אל עולמו.
הייתי עשויה משי טהור ומלמלה
ונפשי מסרקות בפרח מסרק שולמית
מה לך סלימה טרם נולדת נספית אל ימים נקשים ואת עודך
נצן מתהפך לאשה בעולת איש, ילדה יתומה מאב
ואין לה חובק. ורק אני נצבתי לך מרחוק על שפת היאור
מאספת אותך אל תוכי גרה אסופית
עיניך זה קטנות ויוקדות רגש סתום
כמו חד חנית
כמו יהלום מלטש
בין עיי חרבות שמחתך
עוד בך דקלים ועסיס התמר.

1. הדוברת מתארת את ילדותה במעברה בארץ ישראל בשנים הראשונות להקמת המדינה.

א. מהם הזכרונות של הדוברת (הילדה) מתקופה זו? (15 נק')

- יש לתאר את החיים במעברה מתוך נקודת המבט של הדוברת, הילדה לדוגמא:
- תנאי המגורים של העולים היו דלים, עלובים, הדוברת מתארת מגורים צריף עשוי פח, אלו מגורים בתנאי עוני, ללא רכוש ורווחה.
- לא היה חשמל, לא היתה אפשרות לקרר את הצריף, היה צורך להשתמש בקרח על מנת לקרר את הגוף. "בלוק הקרח על העיניים שלי".
- כל האזור של המעברה היה מלא בביצות, מקורות מים לא נקיים, שלוליות שבהן ישנם יתושים מעבירי מחלות. זו הסביבה של הדוברת בשיר, מקום מוזנח ללא תנאי היגיינה נאותים. "עמוק בתוך ביצת נחל קישון".
- הדוברת מתארת את עצמה כילדה תמימה המוצאת מפלט בטבע.
- למרות הקושי קיימת אופטימיות, אהבת הטבע שנראה כ"מרהיב" בעיני הדוברת.
- הלילות במעברה מתוארים כמו "צל כבד", החיים במעברה היו קשים לעולים. הם סבלו מקשיי התאקלמות, פרנסה וקליטה בארץ חדשה.
- הדוברת מתארת מצב של בדידות "אין לה חובק". האם, סלימה מתוארת כאישה קשת יום ובודדה הנאלצת להתמודד בכוחות עצמה עם תנאי המעברה הקשים והבדידות.

ב. מהו הדימוי המופיע בשיר? מהי משמעות הדימוי? (10 נק')

עֵינַיךָ כִּה קִטְנוֹת וְיֹקְדוֹת רָגְשׁ סְתוּם

כְּמוֹ חוֹד חֲנִית

כְּמוֹ יְהִלּוּם מְלוֹטֵשׁ

- הדימוי המופיע בשיר מתאר את עיניה של סלימה כעיניים קטנות ומלאות ברגש, כמו חוד של חנית, כמו יהלום מלוטש.
- האמא חווה סבל רב במעברה, היא מתמודדת עם נסיבות חיים לא פשוטות אך היא לא מתייאשת. העיניים שלה מביעות רגש, כמו חוד של חנית, היא חדה ומגנה על עצמה ועל הבת שלה.
- בנוסף העיניים שלה מתוארות כמו יהלום מלוטש, סלימה מתוארת בהרבה אהבה, העיניים שלה הן כמו יהלומים, היא אישה עם כוח ועוצמה פנימית, היא כמו יהלום אבל נסיבות החיים שלה קשות.
- סלימה היתה יכולה להיות אישה שמחה ומאושרת, כמו יהלום נוצץ אם היא היתה מתקבלת בארץ בתנאי עליה טובים יותר אבל החיים במעברה קשים ולא מאפשרים לה לחיות בשמחה.

קרא/קראי את השיר שלפניך וענה/עני על השאלה שאחריו.

סיפור על הסבתא / אריה סיון

אתה רוצה לדעת מה היתה פה פעם במקום הזה
לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?
חול היתה פה פעם במקום הזה, חול בתולי
וסבתך היתה הולכת פה מתחת לשקמה
וצפרים היו תוקעות מקוריהן בפרי הלא מוגן
ומציצות מעל ראשה את ציוצי המלחמה הנוראה מכל –
המלחמה על שטח המחנה.
וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה
כי אלו הן סימפוניות מפלאות
לקבוד השחר הבוקע מחדש,
אולי אפילו לקבודה.
ונה הביא אותה להתישב פה, במקום הזה –
ואת השאר אתה יודע, בודאי.

2.א. תארו את סיפור ההתיישבות של הסבתא על פי השיר. (15 נק')

- זהו שיר המספר על קום המדינה דרך סיפור אישי על אמו של הדובר (סבתו של הנכד).
- האב מספר לבנו על השנים הראשונות של ההתיישבות, כשעדיין לא היו יישובים מפותחים עם כבישים, רחובות ובתים.
- הסבתא מתוארת כאישה מיוחדת, חלוצה, עלתה לארץ ישראל ולמרות הקשיים, המלחמות, הקרבות על שטח המחיה והאיומים שספג היישוב היהודי בראשית דרכו- למרות כל זאת החליטה הסבא, אז אישה צעירה להתיישב דווקא באותו מקום.
- הסבתא מתוארת כתמימה, כמי שראתה את הטוב בכל דבר והאמינה שאפילו קולות המלחמה הרועמים מסביבה הם מוזיקה שנועדה לכבודה. התמימות והאופטימיות גרמו לה להחליט להיות חלק מהחלוצים שבנו את המדינה.

- האבא מספר לבנו את הסיפור ומסיים בהכרזה שהבן בוודאי יודע את השאר. השאר הוא ההווה, המציאות לתוכה נולד הבן. במציאות זו ארץ ישראל היא עובדה קיימת, הסביבה כבר מפותחת, יש רחובות וכבישים, מדינת ישראל המודרנית קיימת בזכות אותם חלוצים כמו הסבתא המתוארת בשיר.

ב. השיר נפתח בשאלה רטורית. מדוע לדעתכם האב מנסה לעניין את בנו בסיפור על המקום בו הם נמצאים. (10 נק')

- השאלה נועדה לעורר עניין וסקרנות אצל הנכד הצעיר שמקבל את המציאות מסביבו, קיומה של ארץ ישראל, כמובנת מאליה.

- האב גאה באימו שלקחה חלק בבניית היישוב היהודי והפרחת השממה.

- בנוסף, האב רוצה לחנך את בנו, ללמד אותו על ההיסטוריה של משפחתו שהיא חלק מההיסטוריה של ארץ ישראל.

- הסיפור מעצים את אהבת הארץ והקשר לאדמה, היישוב המודרני נבנה בעבודת כפיים ובהרבה אמונה ואופטימיות.

קרא/קראי את השיר שלפניך וענה על השאלה שאחריו.

על שתיקתם של התימנים / אהרון אלמוג

אל בית סבי באו תימנים ממחנה יוסף

ישבו ושתקו

כשאחד שר השני חיכה

כך גדלתי בין נהמה

לשתיקה

עכשיו התקינו לאבי טלפון והוא יושב

ומחכה לצלצל

שמונים שנה שתק שתקו אבותיו

עכשיו הוא רוצה שיקשיבו לדבריו.

3. השיר מבטא חוויה של בדידות.

א. כיצד מתוארת חווית הבדידות לאורך השיר? (15 נק')

- יש להתייחס לתחושת הבדידות של העולים המבוגרים מתימן.
- בהווה, בארץ ישראל המודרנית, קיים שוני תרבותי רב המקשה על העולים מתימן.
- לאביו של הדובר בשיר הותקן טלפון בבית. לכאורה זהו מכשיר שמשמר לקרב בין אנשים, תקשורת שמתאפשרת גם בין שניים שגרים רחוק.
- למרות התקנת הטלפון האב חווה בדידות. הוא רוצה שיקשיבו לדבריו, רוצה להשמיע את קולו, כנראה מכשיר הטלפון אינו מהווה תחליף לקשר אנושי.
- בתקופה המודרנית אנשים אינם מתאספים עוד לדבר בנחת כפי שהיה פעם. קיים ריחוק בין בני האדם והטלפון השותק ממחיש את הבדידות של הסב ואת בדידותו של דור התימנים הותיקים שמתגעגעים לימים עברו ולתקשורת אנושית.

ב. מדוע מתואר שהסב יושב וממתין לצלצול הטלפון? (10 נק')

- יש להתייחס למשמעות התקשורת המודרנית- הטלפון כאמצעי שאינו מצליח לגשר על הבדידות.
- אנשים מבוגרים בתימן לא היו יושבים לבד בבית, הם היו מוקפים בחברה, במשפחה, באנשים שדיברו איתם והקשיבו להם. גם השתיקות של פעם היו שתיקות למחשבה, שתיקות של כבוד. לא היה צורך בטלפון, כל התקשורת היתה פנים אל פנים.
- בהווה אמנם יש אלפון בביתו של הסב, לכאורה הוא יכול לשוחח עם אנשים אבל למעשה הטלפון אינו אמצעי תקשורת מספק המפיג את הבדידות ועדיין אביו של הדובר יושב וממתין לקול אנושי שיקשיב לו.

פרק שני : דרמה מודרנית

הנחיות : אם בחרת בפרק זה ענה/עני על שאלה 4

4. כיצד מסתיים המחזה שלמדת, מה ניתן ללמוד מסיום זה על הדמויות ועל החברה. (50 נק')

ביקור הגברת הזקנה מאת פרידריך דירנמט :

- יש לתאר בכלליות את המחזה ולהתמקד בתמונת הסיום.
- המחזה עוסק בטבע האדם ובחולשותיו, כיצד בני אדם במצוקה עלולים לאבד את האנושיות שלהם מול פיתוי כמו סכום כסף אדיר.
- בתמונת הסיום מתרחשת ההוצאה להורג במלון האפוסטל בעיר גילן. איל מואשם שבגד בקלייר והעיר גילן מחליטה לקחת את החוק לידיים ולהוציא אותו להורג.
- איל ניסה לברוח מגורלו אך ללא הצלחה, קלייר זאחנסיאן שהיתה אהובתו בנעוריו חוזרת כעבור 45 שנה ומבקשת לעצמה צדק ונקמה. היא הרתה לאיל בצעירותה ואיל שיחד שניים מתושבי גילן ששיקרו וגרמו לקלייר לעזוב את גילן כשהיא בהריון, עזובה לגורלה.
- קלייר התעשרה עם השנים והפכה לאישה חזקה, היא מבקשת את מותו של איל ומבטיחה מיליארד שקלים לעיר. אנשי העיר העניים משכנעים עצמם שאכן יש לרצוח את איל.
- בתמונת הסיום נמצאים כל בעלי התפקידים בעיר: המורה, הכומר, ראש העיר, השופט, הרופא והשוטר. הם מייצגים את הרשיו המושחתות שמוכנות להתעלם מהחוק ומערך חיי אדם על מנת לזכו בהון.
- גם תושבי העיר לוקחים חלק ברצח של איל, הם קונים על חשבון כסף שאין להם בידיעה שבמולתו של איל הם יתעשרו.
- העיר כולה אחראית למותו של איל. המוות שלו מסמל את ההדרדרות המוסרית ומהווה סימן אזהרה. האדם חלש ועלול להדרדר מצפונית מול פיתויים גדולים.

- דמותה של קלייר ממחישה את הקונפליקט העיקרי המחזה הינו ממון לעומת ערך חיי אדם.
- במהלך כל המחזה נראה שאנשי העיר מתקשים להשלים עם העובדה שהם הופכים לחסרי מוסר אבל בהדרגה הם הופכים להיות מוציאים לפועל של הנקמה של קלייר.
- קלייר ממשיכה לחזור על ההבטחה שלה : מיליארד תמורת גופתו של איל. היא האישה העשירה בעולם, היא זו שבמשך שנים רוששה את העיר והיא מצליחה ליצור מציאות בה תושבי גילן מעדיפים לחשוב שהצדק עם קלייר. היא חזקה, כוחנית ונקמנית.
- סצינת הסיום ממחישה את הפתרון העצוב של הקונפליקט ואת נצחונה של קלייר שמתגלה כנוקמת אכזרית. אנשי העיר שבתחילה הזדעזעו מהרעיון להרוג את איל הם אלו שבסופו של דבר הורגים את איל ומוותרים על המוסר שלהם ועל האנושיות שלהם.

פרק שלישי : ספר קריאה

אם בחרת בפרק זה ענה/עני על שאלה 5

5. תארי/י כיצד מפגש בין דמויות בסיפור מסייע להן להתפתח ולהתגבר על

מכשולים. (50 נק')

מישהו לרוץ איתו מאת דוד גרוסמן :

- יש לתאר את מערכת היחסים בין שתי דמויות בספר "מישהו לרוץ איתו", לדוגמא אסף ותמר בדגש על תהליך ההתבגרות שעברו.
- הרומן "מישהו לרוץ איתו" מאת דוד גרוסמן הינו רומן התבגרות המתאר את המסע שעובר נער מתבגר בשם אסף כשהוא מנסה לאתר בחורה בשם תמר ולהחזיר לה את כלבתה שאבדה.
- בתחילת הרומן אסף מתואר כנער ביישן ומופנם. הוא מבין שהבחורה אותה הוא מחפש על מנת להשיב את הכלבה נמצאת ככל הנראה במצוקה.

- אסף אינו מוותר, במהלך העלילה הוא פוגש מגוון דמויות רחוקות מעולמו שלו כמו תיאודורה הנזירה ונסחף לתוך הרפתקאה מסוכנת.
- ניתן לאפיין את אסף דרך התושיה שהוא מגלה, הוא מצליח למצוא את החפצים האישיים של תמר, דרך היומן הפרטי שלה הוא מגלה את עולמה הפנימי. הוא אינו נרע או מתייאש גם כשהחיפוש אחריה הופך להיות קשה ומסוכן.
- אסף מתחיל להקשר רגשית לתמר, הוא מעולם לא ראה אותה אך מבין שמדובר בבחורה אמיצה ומעניינת. כאן מתחילה מערכת יחסית חד צדדית, תמר אינה יודעת על קיומו של אסף אך הוא כבר יודע פרטים אישיים על חייה.
- בסיום הרומן נחלץ אס לעזרתה של תמר תוך שהוא מסכן את חייו מבלי לדעת מי היא תמר. כאן מתחיל הקשר ביניהם.
- בסיום אסף מגלה שתמר יצאה למסע מסוכן להציל את אחיה שי שהדרדר לחיי רחוב, סמים ומגורים בבית מחסה מפוקפק שבו בעל המקום, פסח, מפעיל רשת של ייצור ובלדרות סמים.
- תמר ואסף מתאהבים והופכים לזוג, במסע שעבר אסף הוא התבגר וגילה על עצמו שיש לו כוחות ותושיה להתמודד גם נגד דמויות מהעולם התחתון.
- אסף לומד להכיר עצמו, הוא עובר מסע התבגרות ובסופו של דבר אף מוצא אהבה.
- תמר גם היא נתרמת ממערכת יחסים זו, היא מצליחה לזכות מחדש באחיה האבוד שהדרדר לסמים. בזכות אסף תמר מצליחה להוציא את החלק האחרון והמסוכן ביותר של הצלת אחיה אל הפועל.

הערות כלליות לבדיקת המבחן:

1. יש להתייחס למחווך כהמלצה מיטבית. אין לפסול תשובה שלמה אם התלמיד.ה לא ענה/ענתה על מלוא התשובה. במידה וניתנו דוגמאות שונות נכונות מהמחווך יש לקבלן.
2. כל תשובה של תוכן בלבד ללא מיקוד בשאלה מקבלת 50% מערך הציון לאותה התשובה.
3. כל מה שנכתב בתשובה ורלוונטי לשאלה מזכה בניקוד, אין להוריד ניקוד על הרחבה יתרה. אין לתת ציון 0 על כתיבה. לעיתים גם נקודות בודדות משמעותיות לציון הכולל.
4. תלמיד.ה שענה/ענתה על סוג יצירה שאינו תואם את הפרק למשל: ספר קריאה בפרק הדרמה המודרנית: השאלה תיפסל.
5. קבוצת תלמידים מאותה יחידה שתענה על דרמה קלאסית במקום על דרמה מודרנית, תעבור להתייעצות איתי. מקרה זה ייבדק לגופו.

בהצלחה בבדיקה! 😊

מאיה בן אמוץ
רכזת ספרות היל"ה
mayab55@gmail.com